„Вісти ВУЦВК".

Пролетарі всіх країн, єднайтеся

Культура і Побут

№ 43 | Субота 12-го листопада 1927 р. | № 43

На друге десятиріччя

(Закінчення) *).

Ми не можемо детально зупинитися на характеристиці окремих представників революційного імпресіонізму (між ними є дуже цікаві), але мусимо коротенько схарактеризувати літературне оточення, що в ньому пролетарська і революційно-селянська література розвивалась.

Така характеристика дасть уявлення про революцію радянських й дрібно-буржуазних течій, що мали місце в найновітній українській літературі і навіть претендували на монополію.

В післянепівських умовах, коли частково ожили і зміцнілися буржуазно-куркулячі прошарування, як «фенікс з попілу» відроджується відома ще в дореволюційні часи неокласика, яка по старому проголошує принципи «чистого мистецтва», використовуючи їх для прикриття ворожої соціяльній революції позиції «внутрішньої еміграції».

Вітай, замріяний, золотоглавий,
На синіх горах. Загадався—спить...
І не тобі—молодшому тремтить
Червлених наших літ ясна заграва,
Давно в минулім дні твоєї слави,
І плаче дзвонів стоголоса мідь,
Що вже не вернеться щаслива мить
Твого буяння, цвіту і держави.
Але, мандрівче, тут на пісках стань.
Глянь на химери барокових бань,
На Шеделя білоколонне диво.
Живе життя і силу ще таїть
Це **золотом** цвяхована **блакить.**

Такий «Київ з лівого берега» ідеолога неокласики М. Зерова.

Реакційна, націоналістична романтика про особливу, не нашу державу, яка відповідала б старому Києву, захопленого феодально-церковною культурою, вміле оперування з художністю жовто-блакитних фарб—така політика підбивка чистого мистецтва мудрих «Аристархів», що (поет і чернь!) окопалися від «галасливого натовпу» в храмах науки.

Вишуканий епікуреїзм на фоні хуторської природи, туга за давніми замками і лицарством («синя далечінь») такі мотиви буржуазного мистецтва, що ізолювало себе від революційної сучасности.

Дальший розвиток непи, стабілізації радянської влади, зріст українізації і радянської культури, викликав устряловські переконання про можливість мирного переродження пролетарської диктатури в укохану жовто-блакитну буржуазну демократію.

Звідси часткове примирення з жорстокою сучасністю во ім'я «світлого майбутнього» «буржуазного раю», куди прийде радянська республіка «крізь бурю і сніг» переходового періоду.

Відповідно до еволюції найправішого в сучасній літературі буржуазного угруповання еволюціонізують і погляди радикально-націоналістичної дрібної буржуазії, що її було репрезентовано угрупованням «Ланка» на чолі з Г. Косинкою, В. Підмогильним, Б. Антоненко-Давидовичем.

Буржуазна молодь пішла проти відсталости своїх «батків», які надто архаїчними методами діють і не можуть пристосуватися до нових умов.

Молода фракція не боїться сучасности, а пробує її використати для активного зміцнення націоналістично-демократичних елементів, вона не боїться навіть титулу «революційний», розуміючи цю революційність як ідеологію радикального націоналізму.

Зло висміюючи в своїх сатирах перші кроки активних діячів революції в галузі творчої роботи (Г. Косинка, Б. Антоненко-Давидович), дрібно-буржуазна молодь підкреслює проблему зміцнення української демократичної інтелігенції, як носія ідеалів «національного відродження».

Оголосивши себе прихильниками «справжнього», «об'єктивного» (псевдонім «чистого») мистецтва вони насичують його націоналістичною тенденційністю і пробують не без успіху наближати до себе праві кола революційної інтелігенції, що підчас наростання безпосередньо революційної ситуації приєдналися до пролетарської літератури, навіть вступили до «Гарту», в умовах довготривалого періоду будівничої праці непи відчули знову свою спорідненість з дрібною буржуазією, яка почала потроху підвищувати голос і в політичних, а особливо в культурно-мистецьких питаннях.

Так поступово створюються об'єктивні передумови для ідейного контакту націоналістичної інтелігенції з нестійкою частиною інтелігенції революційної, навіть комуністичної, але про це трохи згодом.

Для повноти характеристики літературної ситуації треба згадати про еволюцію ліво-інтелігенського футуристичного угруповання, яке після періоду «Мистецтва», десь в 1922 році об'єднується в «Асоціяцію Панфутуристів», що ставить собі завдання деструкції старого мистецтва і революційного експериментаторства.

Опинившися перед проблемою переходу до революційного конструктивізму виявляє непридатність обов'язкових футуристичних формальних канонів до обробки нового матеріялу.

На цьому грунті виникає протиріччя між практикою (революційний імпресіонізм, сюжетна проза) і теорією, низка послідовних росколів (Асоціяція комункульту, правий і лівий А. С. К.—«Жовтень») і нарешті ліквідація футуризму як такого (частина влилася в «Гарт», частина організувала «Жовтень»).

Перемога «Гарту» над футуризмом була «піровою перемогою», бо «Гарт» діставши кілька лідерів неперетравленої ідеологічно і нестійкої інтелігенції підсилив своє опортуністичне крило, що й було останньою причиною розвалу Харківської організації «Гарту» і утворення «Вапліте» на ідеологічно хибній, антипартійній платформі М. Хвильового—Шумського, яка уявляла безпринципний «національний блок» революційних елементів з дрібно-буржуазними попутниками, з ідейною перевагою останніх. Ідейні ухили пролетарської літератури, що стала на бік М. Хвильового, йшли в парі зі зміною творчого обличчя.

В прозі розвинувся беззмістовний орнаменталізм і тематична обмеженість (військово-революційні або міщансько-інтелігенські теми), в ліриці—індивідуалізм, еротика, песимізм, несприймання непи). Психологічний грунт для дрібно-буржуазних ідеологічних впливів було підготовлено.

Самий вибух Хвильововських теорій і організаційне оформлення його групи, як раз (характерно) припав на 1925 рік, рік політичних і економічних ускладень, що спричинилися до появи загально-партійної опозиції, а в умовах України ще й опозиції по національно-культурному питанню.

За опозиціонерами пішли значні кадри пролетарських письменників: одні з ідеологічного співчуття, другі, щоб одмежуватися від «презренної молоди», яка хотіла за допомогою старіших вчитися, треті, з побоювання лишитися одинокими,—«за компанію». Як би там не було, але після організації «Марсу» майже вся тодішня «видатна» література опинилася в опозиційно-попутницькому таборі, за винятком окремих одиниць з старіших письменників і майже всієї пролетарської молоди, яка лишилася без чиєї б то не було допомоги, але на платформі марксівського розуміння завдань пролетарської літератури.

Організаційні зміни в пролетарській і радянській літературі йшли в парі з змінами в характері самої творчости.

Виникає реакція проти роспливчатого й поверхового імпресіонізму в прозі: виростає ціла низка представників «гостросюжетної» літератури (Г. Шкурупій, О. Слісаренко).

Добре володіючи формою, вони проте не мають запасу фактичного життєвого матеріялу для писання і тому збиваються на порожні трюкові анекдоти, які, інколи і мають натяк на побут, і то на міщансько-інтелігенський. В поезії розвивається течія «мінористів», що розчарування революційною дійсністю швидко скочуються до символізму, містики до вульгарного епігонства, до гірших зразків дрібно-буржуазної літератури.

З'являється на літературному обрію ціла низка епігонів, «неокласики», так звана група «червоної неокласики», що формально, а іноді й ідейно пережовують архаїчні штампи М. Рильського й інших.

*) Початок див. в № 42 «К. і П.».

Слабіша частина революційної й пролетарської літератури в звязку з відривом від пролетарської класи, дехто просто з причин ідейного хамелеонства, скочується в опортуністичне болото дрібно-буржуазної літератури. Така фізіономія 1925 року в літературі.

Звичайно, пролетарська література не могла занепасти в наслідок одсіювання од себе хистких елементів, бо їх багато не було.

Після тимчасової поразки—1926 рік дає картину поступового наростання наймолодших кадрів пролетарської літератури, що в союзі з старішими пролетарськими письменниками поступово підвищують свою кваліфікацію і впливають на літературу.

Ідейне банкротство хвильовізму, зафіксоване авторитетною марсівською думкою ще більше підсилює процес наростання пролетарських—сил. Організаційно він виявився в утворенні спілки комсомольських письменників «Молодняк», Всеукраїнської Спілки пролетарських письменників (ВУСПП), в реорганізації «Плугу», в підсиленні спілки Революційних письменників Західної України.

Реорганізація журналу «Червоний Шлях», організація «Молодняка», «Гарту», Літературної газети» свідчать про інтенсивність зросту пролетарської літератури.

Вона прибирає не лише нових організаційних форм, але й характерних творчих ознак. В прозі—це пролетарський реалізм, відображення соціяльного життя широкого революційного суспільства (робітництво, селянство, інтелігенція) через призму пролетарського, комуністичного світогляду, в поезії—соціяльна фабульна лірика, виявлена в індивідуальній бадьорій, оптимістичній психології впевненого революційного будівника, а не розгубленого міщанина.

В критиці—бойовий ортодоксальний тон, боротьба з еклектикою й опортуністичним затушовуванням принципових питань.

Протягом 1926 і 1927 року зріст пролетарської і революційно-селянської літератури був остільки інтенсивний, що на сьогодні ми можемо визнати факт повної ліквідації прориву в пролетарській літературі, що в 1925 році учинило її опортуністичне угодовське крило й помітного відмежовування частини радянської літератури від хибних ідеологічних позицій. На Х-ту річницю Жовтня ми вважаємо за своєчасне практично розвязати питання про утворення федерації радянських письменників на ідейній платформі партійної політики в галузі художньої літератури.

Ця федерація поведе літературу правильним радянським шляхом і дасть змогу окремим угрупованням в процесі товариської взаємокритики (відтінки думок в федерації можуть і повинні бути) йти до дальшого самовдосконалення.

І нарешті остання проблема, що визначить дальший зріст пролетарської літератури, це потреба консолідації її сил у всесоюзному масштабі, утворення тісного контакту й обміну досвідом між братніми пролетарськими літературами СРСР.

Б. КОВАЛЕНКО

Жовтень в західній літературі

В кривавому джазбанді 17 року, серед фальшивих реляцій буржуазних европейських газет, які щоденно вели бухгалтерію багато-тисячних смертей і руїн, а в передовицях продовжували дурманити обивателя зоологічною національною ненавистю та присипать стандартним гаслом—«війна до переможного кінця»—в цьому одностайному концерті керовників европейської суспільної думки, дисонансом зазвучала нежданна нотка.—На східньому фронті більшовики зірвали війну. З урядової трибуни великої країни проголошено на весь світ гасло—«Пролетарі всіх країн єднайтеся». Війну національну—змінила війна класова.

Червоні прапори комунізму, колиш. Російської імперії, нечувано розлютували зубрів імперіялізму. навіть боші (німці)— ціль для вправ в лайці та наклепах на деякий час були забуті. З'явилась нова ціль. Задушливі гази наклепу й лайки тепер організовано було направлено на адресу країни, що зрадила не лише Антанті, але й всім принципам буржуазних війн, буржуазних замирень.

Бульварні романісти і навіть маститі письменники, яких війна збила на ганебний ультра-бульварний тон, створивши образ стандартного негідника, показували більшовика в своїх дефективних повістях і романах. Більшовик став для них носієм всіх злочинів, які тільки могла уявити їхня обивательська голова. Більшовик став «соціялізатором жінок», «руїнником культури», мітичним представником пекла.

Такий був перший літературний відгук на Жовтень серед «вищих» кол імперіялістичної літератури.

Але перегорталась нова сторінка історії. Робітникам і селянам Заходу, що виварились в казані імперіялістичної війни, післявоєнне похмілля стихійно прищеплювало більшовицьку свідомість. Не маючи ніяких правдивих відомостей про Жовтневу революцію, робітники й селяне Заходу своїм класовим чуттям вже в перший післяжовтневий рік починають вітати пролетарську революцію, незалежно від коментарій, вірніше всупереч тим коментаріям, якими прикрасив наш Жовтень західний журналіст.

Буржуазні писаки, що сили запевняли, що Жовтень, це лише маленька тимчасова поправка до політичної географії Европи, а тим часом робітник вже відчуває, що це починається занадто велика поправка до світової історії і для нього географічне сусідство з країною переможного Жовтня обертається на історичне очікування свого власного Жовтня.

Чи не симптоматично, що через будь-який рік ім'я Леніна стає популярним на ріжних кінцях світу? Невідомі трудящі далекої Індії вже в 78 році ткуть килим—де поруч з виображенням Христа, поруч з національним героєм Махатма-Ганді—в центрі виображено Леніна. Хай в цьому виображенні нема портретної подібности,—важливий прояв великої симпатії до проводиря пролетарської революції, і коли ми зустрічаємо в літературі ріжних европейських країн вірші, листи й послання, присвячені Жовтневій революції, то для нас важливо—як і на індійському килимі, не та портретна подібність з Жовтнем, бо її важко знайти, а та симпатія, що з них виявляється.

Робітники й селяни Заходу однак, не лише літературно намагались привітати наш Жовтень. Вони пориваються до власного Жовтня. На перших роках Версальського миру, виникає угорська комуна і Баварська Радянська Республіка. Точуться барикадні бої на вулицях Берліна, Відня, Гамбурга, захоплюють фабрики в Італії, на Заході здіймається хвиля соціяльного протесту. Література, присвячена нашому Жовтню в ті роки йде пліч-о-пліч з літературою, що виображувала і оспівувала спроби робітничої класи перевести власний Жовтень. В цьому особлива цінність і особлива чарівність перших післявоєнних років схвильованої, обуреної европейської літератури. В ці роки кількість привітань Жовтню росте особливо інтенсивно. Вони захоплюють і лави дрібної буржуазної маси експресіоністів і дадаїстів. В Німеччині з'являються численні збірники відомих письменників, недавніх індивідуалістів, що кличуть до світової революції, до перемоги пролетарського колективу. Ця хвиля починає спадати, коли буржуазії пощастило на де-який час відсунути европейський Жовтень і встановити славнозвісну стабілізацію. Стабілізується й художня література Заходу. Її дрібно-буржуазний сектор, що на початку війни відчував найбільший патріотичний ентузіязм, що наприкінці відчув найбільш гір-

10 років музичної культури на Україні

Святкуємо десятиріччя Жовтня.

Позад нас роки світової й громадянської війни, руїни, темряви, злиднів, задуха ворожого капіталістичного оточення і вперте героїчне змагання з ними пролетаріяту й революційного селянства і нарешті радість перемоги, тоді—перехід до мирного будівництва нового життя, буяння молодих творчих сил, визволених зпід соціяльного й національного гніту. Перші роки вільного життя, запал творчого горіння, шалений біг вперед, руйнування старого мертвого, перетравлення й засвоєння всього здорового й цінного, що є в культурній спадщині попередніх епох, розбуркання нових творчих сил, шукання нових шляхів і форм культурного будівництва і творення нових культурних цінностей.

Ми не в силі докладно показати нині те колосальне зрушення в нашій культурі, що сталося в наслідок цієї велетенської боротьби і що його свідками ми є, бо докладна фіксація наших здобутків не встигає за гарячковим темпом нашого культурного будівництва. Але облік потрібний і наш метод обліку—широкі кампанії. Отже й нині, користуючися з нагоди 10-річчя Жовтня, ми робимо обрахунок наших досягнень, визначаємо перспективи і накреслюємо чергові завдання нашого культурного будівництва,

В галузі будівництва музичної культури ми вживаємо того ж метода, організовуючи жовтневі музичні олімпіяди та окружні музичні виставки, що виллються далі у Всеукраїнську Музичну Виставку «10 років музичної культури на Україні». Саме вона є основною установкою сьогоднішнього дня музичного фронту, бо вона зафіксує перейдену путь, поставить діягноз нашим хворобам і вкаже нам кудою йти далі.

А зараз ми лише кидаємо побіжний широкий погляд на фронт будівництва нашої музичної культури, щоб бодай у загальних рисах охопити наші надбання.

Перше, що треба відзначити це значний зріст нашого музичного активу. Покривджені старим соціяльним ладом пролетаріят та селянство заховували в собі великі творчі сили. Жовтень ці потенціяльні творчі сили виявив і покликав їх стати до активного творення пролетарської культури. Число висунутих робітниче-селянськими масами нових музик—творців значно перевищує число музик творців передреволюційних часів і їхні кадри щорoку підсилює талановитий композиторський молодняк та видвиженці з музробітників масовиків. Жовтень разом з тим перевиховав і старі композиторські кадри, що нині теж стали до послуг робітництву й селянству. Весь цей музично-творчий актив в кілька разів перевищує актив найкращих передреволюційних часів української культури.

Разом із кількісним зростом музично-творчого активу яскраво позначився його якісний зріст. В своїй техніці пореволюційні композитори пішли далеко вперед від композиторів дореволюційних. Це дало їм змогу створити високої цінности, а подекуди й зразкові твори в нижчих музичних формах (Леонтович), головне вокальної музики і далі перейти від них до найскладніших форм інструментальної —

ке похмілля (остільки гірке, що воно його в анти-імперіялістичних пориваннях де-кого, пригнало до більшовицьких лав) цей сектор в дні стабілізації поволі відпадає від фронту пролетарської літератури і відходить до толстовства, в пацифізм, в половинчату містику. Письменники від Леонарда Франка до Ернеста Толера все ж вітають Жовтень, звичайно по своєму і продовжують цікавитись ним і оспівувать його.

Повторюємо, не лише пролетарська, але й дрібно-буржуазна література примушена присвятити себе вивченню більшовицьких настроїв західної робітничої класи. З цієї літератури останніх років ми відзначимо: в Італії—роман Альфреда Панціні «Господар—це я», роман—Марію Сомбрезо «Прапори й люди», в Швеції—роман Туре Нормана «Союз трьох», присвячених роскладу західного меншовизму, в Іспанії з'являється роман «Метал мертвих», в якому кілька розділів присвячено розмовам і мріям робітників підчас страйку про Радянський Союз. В Угорщині Бела Ілеш змальовує настрої прикарпатських повстанців, підчас наступу Червоної армії в 20-му році—в романі «Микола Шугай». Але особливо численна література на цю тему в Німеччині і Австрії. Не лише всім відомий роман Келермана, присвячений 9-му листопада, але й ціла низка пролетарських письменників від Юнга до Бехера вказують на наростання більшовицьких настроїв в німецькій робітничій класі. Ці настрої особливо збільшуються під впливом німецьких полонених, що прибувають з країни Жовтня і збивають наклепи на пролетарську революцію. Цей вплив полонених, що побували в атмосфері соціяльної революції. особливо чітко показано в експресіоністській драмі Берта Брехта «Барабанна музика вночі», в ній змальовано, як полонений, що прибув з Радянського Сибіру розсіює міщанські настрої свого німецького оточення і стає завзятим спартаківцем. Полонених показує і австрійський письменник Іозеф Фрот в повісті «Отель Савой», присвяченій роскладу і паніці буржуазних діячів, що знаходяться в загрозливову географічному і історичному сусідстві з Жовтнем.

Паралельно з виображенням більшовицьких настроїв і передчуттям свого Жовтня в західній літературі наростає величезне тяжіння до документального вивчення життя Союзу Радянських Республік. Ця література по своїм настроям збігається з настроями численних робітничих делегацій, що вивчають соціялістичний досвід нашої країни. Франц Юнг пише «Історію однієї фабрики», угорець Бела Ілеш створює цілу низку творів, в яких виображує не лише громадянську війну в радянських республіках, але й будні нашого будівництва. Звичайно, багато чого з цієї літератури в своїх конкретних деталях набуває фантастичного офарблення. «Развесистая клюква» панує не лише в буржуазній літературі, що вороже ставиться до Жовтня, не лише в літературі нейтральній, але навіть й в літературі, що співчуває радянському пролетаріяту. Нещодавно вийшов роман Гейста «Сибіряк Ніжін», в якому подано епізоди пролетарської революції в Сибіру. Найкращі наміри автора ні до чого доброго не призвели. Більшовики показані в такому авантурному стилі, в якому показував їх тиражний французький роман «Мадонна спальних вагонів», або Мак Орлан у «Інтернаціональній Венері».

Найбільш цікава для нас література мандрівників по радянській країні, враження й зарисовки занотовані пролетарськими художниками, як Андерсен Нексе, Макс Барбель, Анрі Гільбо та інш.

Численні делегації, що прибули на великі роковини Жовтня, цей в'їзд друзів Союзу Радянських Республік—без сумніву стане за дужий імпульс для нових творчих сторінок пролетарських і революційних художників Заходу, і не як випадкова тема для професійних письменницьких прав, а як єдина атмосфера, в якій може розвиватись класова творчість пролетаріяту, єдина база для літературних і культурних досягнень. **А. Л.**

Академик Д. І. Багалій

(З нагоди 50-тиріччя наукової діяльности).

В цьому місяці Українська Академія Наук святкує п'ятидесятирічний ювілей наукової діяльности свого видатного члена акад. Дмитра Івановича **Багалія.** Ювілей Д. І. це є, без сумніву, знаменна дата в історії української науки та культури, і в цьому святі візьмуть, безперечно, участь не тільки наукові кола, але й організоване радянське суспільство. Завдання оцих коротких рядків це є в головних рисах схарактеризувати наукові заслуги ювіляра для української історії, що дали йому право на почесне місце в історіографії.

Д. І. народився в 1857 р. в Київі в українській міщанській сім'ї. Середню освіту здобув у київській гімназії, та на історико-філологічному факультеті Київського Університету.

Ще на університетській лаві Д. І. почав виявляти ухил до студіювання історії України і працював під керівництвом відомого історика проф. В. Б. Антоновича, як в Університеті, так і по закінченні його, готуючись до складання магістрантського іспиту. Протягом 2½ років він склав іспита та, оборонивши дисертацію «История Северской земли до пол. XIV стол.» (Киев, 1882) здобув ступінь магістра руської історії. Д. І. належав до т. зв. Київської школи, тоб-то того напрямку в історичній науці, на чолі якого стояв Антонович, що вивчала історію давньої Руси—України за обласним методом розробляючи історію окремих князівств—земель. Ось до серії таких праць належить і розвідка Д. І. про Сіверську землю, що являє собою перероблену студентську працю, за яку Д. І. дістав золоту медаль.

Року 1883 обраний Харківським Університетом на доцента Д. І. переїхав до Харкова і з цього часу аж до наших днів працює на Слобожанщині, що для нього стала за другу батьківщину, як професор вищої школи та науковий і громадський діяч.

За цей час наукова творчість Д. І. дала багаті наслідки: з під його пера вийшло 277 праць, (таке число зазначає складений їм неповний список). Звичайно, тут є невеличкі праці в де-кілька сторінок і великі розвідки більш як на 20 аркушів.

Історичні праці Д. І. торкаються всіх галузів українського історичного процесу—історії Слобідської України, лівобережної, південної («Новоросійського» краю) громадської думки та рухів XIX ст.; окрему групу становлять праці з історіографії та синтетичні твори—загальні курси.

Праці Д. І. відзначаються певними рисами, які він здобув у школі свого вчителя Антоновича і що далі все більше поглиблював,—а саме використанням у повній мірі як джерел, так і літератури, критичним підходом і обережністю у висновках, як що вони не спираються на достатні дані. Виклад Д. І. простий та ясний, з літературного боку дуже добрий.

Ми не помилимося, коли скажемо, що в усіх галузях української історії, де працював Д. І., він найбільше зробив для дослідження минувщини Слобожанщини, того «дикого поля», куди він прийшов для культурної праці зза-Дніпра так само, як колись 2 сторіччя з лишкою тому прийшли з того-ж Правобережжя в тяж-

вики (симфонічні твори, струн. квартети, сонати й інш.). Наслідки музичного конкурсу до 10 роковин Жовтневої революції свідчать не тільки про факт цього переходу, а й опанування нашими композиторами цими вищими формами: з 34 поданих на конкурс творів —симфонічних творів подано 8, і з них премійовано 4. Але це не все. Ми ступили вже на ще вищий щабель—до синтезу вокальної й інструментальної музики в його найвищій формі—опері.

Чим же позначився Жовтень в сучасній музичній творчості?

Жовтнева революція кардинально змінила загальну установку музичного мистецтва, перетворивши його з розвати заможніх класів на засіб музично-політичного виховання робітниче-селянських мас. Це повело за собою потребу наближення музики до розуміння цими масами і використання насамперед української народньої пісні, як неврівняної художньої цінности витвору низових пригноблених робітничих шарів українського суспільства.

Методком Головполітосвіти так визначає шлях музичної творчости: «Розвиток музичної творчости сучасної на де-який час має будуватися на музичних скарбах народньої пісні, наближуючи тим самим нову творчість до розуміння мас, а також збагачуючи загальну мистецьку цінність музичної продукції». І ми бачимо що творчість наших пожовтневих музик ішла саме цим шляхом.

Крім численних художніх обробок народніх пісень, що їх співає кожен хор, від «Думки» до найменшого сільбудівського хорового гуртка, українська народня пісня лягла в основу всієї пожовтневої музики до камерної. симфонічної й оперної включно.

Другою характерною рисою нашої музичної творчости є задоволення в першу чергу пекучих потреб масового споживача муз. мистецтва. В першу чергу наші композитори створили велику кількість музичних творів масового вжитку головне—хорової музичної літератури для клубів, сельбудів, шкіл, Червоної Армії й інш., видержаної в бадьорих революційних тонах. Сукупністю двох зазначених рис сучасної музики і пояснюється її масовість.

Такий зріст і зміст музичної творчости обумовлюється тим попитом, що його створили наші трудящі маси. Це вони, прагнучи опанувати музичною культурою, дали життя численним червоноармійським, клубним, шкільним та селянським хоровим та музичним гурткам, хорам, капелам, кобзарським колективам, ріжного роду оркестрам й інш.

Щоби дати змогу уявити нашого масового споживача, наведемо кілька цифрових даних про музичні та хорові виробничі заклади по окремих округах:

Волинська округа з м. Житомиром має: хорів клубних—6, хорів вузівських—4, хорів трудшкіл—84, хорів селянських—42, оркестрів ріжних—21, оркестрів військових—4, всього 161.

Полтавська округа має таких музичних закладів—130, Кремінчуцька—76, Черкаська—62 (без шкільних). Отже всі округи разом дадуть дуже поважну цифру. Коли додати до цього радіо-заклади, музичні школи, симфонічні оркестри, камерні ансамблі, оперові театри й ін. й ін., то матимемо біля 3 тисяч музично-виробничих одиниць, що обслуговують населення нашої республіки.

Наведені щойно дані про кількість музвиробничих закладів, характеризуючи споживача музичного мистецтва, визначають і розміри нашої масової муз. виховавчої й політосвітньої роботи. Треба додати до цього навчання співу по школах, яких на Україні понад 18½ тисяч. Ці низові музичні осередки виконуючи музвиховавчу й політосвітню роботу, разом з тим є першим ступенем музично-професійної освіти і висовують нові музично-творчі й артистичні сили, що діставши далі музпрофосвіту, поповнюють лави музробітників. Є випадки, коли з хорової студії виросли першорядні музичні школи.

Характеризуючи стан масової музроботи, ми разом із поширенням мережі музпрофосвітніх закладів мусимо відзначити де-далі більше підвищення якости їхньої роботи, чому у великій мірі сприяють зразкові муз.-виконавчі одиниці як-от капела «Думка», окружні капели (Київська, Харківська, Полтавська, Кремінчуцька, Роменська, Дніпропетровська, Винницька й ін.), державні капели кобзарів й інш.

За останні роки звертає на себе увагу розвиток кобзарського мистецтва, що знайшло широкі кола споживачів серед робітниче-селянського суспільства. Відійшовши від національних традицій, витворених в умовах старого побуту, поширюючи обсяг своєї роботи і входячи в наш побут, кобзарське мистецтво стало чинником музично-виховавчої й музично-політичної роботи серед мас і цілком виразно прямує до нових форм. Як витвір муз. культури українських трудових верств, воно має велику культурну вагу, що збільшується її суспільно-виховавчим значінням у минулому, а властивості кобзи, як музичного струменту, роблять цілком можливим її удосконалення, що значно збільшить засоби її худож-

ку годину для українського життя «Черкаси», що принесли з собою свою культуру та почали заселяти степи. Сміливо можна сказати, що праці Д. І. для вивчення минулого Слобожанщиня зробили оправжню епоку. Він поклав початок науковому розробленню цієї історії, показавши шлях наступним дослідникам. Д. І. був і є найкращий знавець історії Слобожанщини. Працюючи в цій галузі Д. І. виконував заповіт свого вчителя—розробляти історію України по областях.

Праці Д. І.—засновані на широкому вивченні архівних матеріялів, що до нього зовсім не використовувалися дослідниками, або лише в дуже незначній мірі. Він працював над матеріялами Білгородського стола «Разрядного Приказа» Москов. Архіву Мин. Юстиції, що його Н. І. Костомаров порівнював з «чащами» в огляду на трудність роботи, в архіві Харківського Університету й Мин. Нар. Освіти в Петербурзі.

Дві основні теми притягували до себе увагу Д. І. з історії Слобожанщини, це—колонізація і освіта, що їх розробленню і присвячені його досліди. У великій праці «Очерки из истории колонизации и быта степной окраины Московского государства» т. 1. М. 1887. Д. І. докладно з'ясував хід заселення Слобожанщини та ролю в ньому великоросійської та української народности. З цього часу питання про колонізацію і взагалі історико-географічного характеру стають найулюбленішими для Д. І. Його дальші праці з історії Слобожанщини—переважно історико-економічного характеру—сібрані в II т. «Очерков по русской истории» (Харьков, 1913). Цілу низку статтів присвятив Д. І. культурним діячам Слобожанщини та ріжним питанням з історії освіти. Особливу увагу його притягували постать В. Н. Каразина та історія огнища Слобожанської культури—Харківського Університету. Всі оці праці зібрані в окремому томі під назвою «Просвіта» (Харьков, 1912). Д. І. цікавила громадська ініціятива слобожанського суспільства на культурному полі завдяки якій Слобожанщина так швидко з дикого поля обернулася в культурну країну. В двох-томному «Опыте истории Харьковского Университета» том I-II (Харьков, 1893-1904), Д. І. простежив історію цієї інституції з часу її заснування до 1835 р. Зацікавившись своєрідною постаттю «мандрованого філософа» Г. С. Сковороди, Д. І. видав збірку важливіших його творів і на підставі пильного вивчення всієї літератури про «старчика» і його власних писань склав велику монографію, що вийшла в світ р. 1926.

Разом із своїм учнем Д. П. Міллером, Д. І. склав на доручення Харк. міської думи в нагоди 250-річного ювілею м. Харкова «Историю г. Харькова за 250 лет его существования», том I-II (Харьков, 1905-1912). Це—велика праця, що охоплює всі сторони життя Харкова і, як цілком правильно зазначила критика, такої повної історії не мало ні одне місто в межах кол. Росії.

Р. 1918 Д. І. на пропозицію вид-ва «Союз» склав «історію Слобідської України», що є першим систематичним науковим начерком історії країни, що його міг написати лише такий авторитетний знавець, як Д. І.

Д. І. працював і в галузі історії Лівобічної України, цікавлючись внутрішньою історією на підставі, звичайно, першоджерел. В низці статтів Д. І. дав схему розвитку т. зв. «майдеборського права» на Гетьманщині. В докладній рецензії на працю О. М. Лазаревського «Описание старой Малороссии, т. I Полк Стародубовский» під назвою «Новый историк Малороссии (С. П. Б. 1891) Д. І. багато в чім поповнив зібрані Лазаревським дані, виявивши свої великі знання й історії Гетьманщини.

Слід згадати за синтетичні праці Д. І.: «Русскую историю», том I. М. 1914 и «Историю России», складену колективно за ретроспективним методом (том VIII, ч. 2 серії «Народная Энциклопедия» М. 1912).

Прийшла Жовтнева Революція і Д. І. без вагань став на платформу Жовтня, бо революція відкрила безмежні перспективи для розвитку національної культури та науки, що на їх користь Д. І. працював усе своє життя. Після революції Д. І. продовжував свою працю на тому-ж науковому та культурному фронті.

З під його пера виходить «Нарис укр. історіографії («Джерелознавство»), вип. 1—2, вид. ВУАН (1923-1925). Він цікавиться історією громадської думки та рухів на Україні. У наслідок занять у цій галузі виходять праці «Т. Г. Шевченко і Кирило-Методієвці» (1925) і низка статтів про декабристський рух.

Брак у історичній літературі—хоч-би короткого начерку історії України XIX ст. примусив Д. І. написати такий стислий начерк, яко спеціяльний розділ до редагованої ім «Історії українського народу» О. Я. Ефименка (Харків, 1922), що добре вводить у вивчення XIX ст.

Слід відмітити, що в останніх своїх працях, починаючи вже з розвідки про Сковороду, Д. І. стоїть на грунті матеріялістичного розуміння історії. Але він визнає, що належить ще пробити велику роботу на підставі першоджерел, щоб підвести міцні підвалини для тлумачення історичного процесу з марксівського погляду.

Вже кілька років Д. І. пильно працює над складанням науково-популярного курсу історії України з марксівського погляду. I-ший том цієї праці, що має підвести підсумки довголітньому вивченню Д. І. українського історичного процесу, вже здано до друку.

За браком місця ми не казали за громадську діяльність Д. І., що так тісно переплітається з його науковою роботою. В дореволюційні часи Д. І. багато віддавав часу для праці в громадській бібліотеці, Т-ві грамотности, та міській думі. Д. І. був дійсним творцем Харківського Історичного Архіву. В пореволюційні часи Д. І. брав жваву участь в організаційній роботі що до перебудування вищої школи, утворення науково-дослідчих катедр і в організації архівної справи.

Нині Д. І. працює, як академик ВУАН, Голова Шевченківського Інституту та науково-дослідчої катедри історії української культури.

В. Барвінський.

Ляльковий театр

В наші часи є спроби відродити цей вид театрального мистецтва. В Ленінграді організовано ляльковий театр і вистави його мають великий успіх у глядача. Минулого року у нас гастролював закордонний театр маріонеток.

«Театр для дітей ім. Франка» в Київі організував для дітей дошкільного віку вистави лялькового театру, за принципом «Петрушки».

Для першої спроби ляльковий театр поставив 4 п'єси: перероблену сценку зі звичайного репертуара «Петрушки», байку Глібова «Музики», п'єску Чуковського і «Заяць—Піонер»—п'єску на казкову тему. До Жовтневих свят ляльковий театр готує відповідний репертуар. Сприймаються вистави лялькового театру дітьми дуже добре.

«Театр для дітей ім. Франка» має пристосувати ляльковий театр для дорослого глядача й провадити виступи по клубах, касарнях та на підприємствах для робітників підчас обідньої перерви. Для кожної групи глядачів вироблятиметься окремий програм. Весь літературно-театральний матеріял буде подаватись на чотирьох мовах: на українській, руській, польській і єврейській. Вистави лялькового театру мають освітлювати соціяльно-побутові явища та окремі міжнародні події. Головну частину репертуару становитимуть п'єси агітаційного характеру, в кращому розумінні цього слова.

цього діяння і буде запорукою дальшого розвитку кобзарського мистецтва.

За останнє п'ятиріччя виникло понад десять кобзарських капел і численні аматорські кобзарські гуртки. Про роботу капел можна судити по таких цифрах: найстарша Київська капела кобзарів до цього часу дала 1297 концертів, які одвідало 396.000 слухачів. Робота капели вийшла за межі УСРР,—вона відвідала Білорусь, Москву, Кубань та Північний Кавказ. Значно молодша Харківська капела кобзарів дала біля 300 концертів, обслуживши ними понад 100.000 слухачів. Отже, робота мандрівних зручних для пересування кобзарських колективів дуже поважна й широка. Цікаво відзначити утворення протягом останнього часу мішаної, з участю жінок-кобзарок, капели та виключно жіночої кобзарської капели.

Разом з тим кобзарське мистецтво стає на професійно-науковий грунт,—при Муз. Драм. Інститутах у Харкові й Київі утворено спеціяльні класи кобзи. В наступному році скликається перший з'їзд кобзарів, що безперечно сприятиме розвиткові кобзарського мистецтва.

Кажучи про музичне виховання мас не можна не підкреслити великої ваги радіо-музики. Чималу ролю в оправі підвищення якости й розміру масової музроботи має відограти Українське філармонічне Т-во («Укрфіл), що незабаром розпочинає свою діяльність, установкою якого в великій мірі є обслуговування роб.-селянських мас периферії.

В галузі масової музичної роботи треба відзначити що-річне святкування революційних свят, роковин смерти й народження видатних українських композиторів Лисенка та Леонтовича, свят Шевченка, Франка та спорадичні святкування ювілеїв видатних діячів музичної культури, серед яких треба вказати на широко переведені в цьому році, Бетховенські свята. Нарешті великим нашим досягненням є введений минулого року з ініціятиви Муз. Т-ва ім. Леонтовича і ухвалений НКО щорічний «Всеукраїнський день музики», що фактично перетворюється в що-річну музичну кампанію, яка продовжується від тижня до місяця. Разом з популяризацією музики в колах радянського суспільства «День Музики» дає змогу популяризувати в них чергові завдання музичного фронту, втягати широкі робітниче селянські кола в справу будівництва музичної культури, підсумовувати його досягнення і робити прогноз її дальшим шляхам.

Підсумовуючи наші досягнення в ділянці музичної культури мусимо вказати на великого значіння факт—існування українських оперових театрів, що почали третій свій сезон. Це досягнення ми повинні особливо підкреслити, бо частенько доводиться чути голоси корткозорих культурників, які заперечують необхідність існування цих театрів і воліли-б віддати кошти, що їх відбирають оперні театри, на поширення й поліпшення хорової справи. Вони не розуміють, що існування закладів-виконавців вищих музичних форм, стимулює творення цих форм нашими композиторами. Вже другий—1926—27 рік—існування наших оперних театрів, викликав появу двох нових опер («Вибух» Б. Яновського та «Хвесько Андибер» В. Золотарьова) і виявив прагнення сучасних музик—творців до дальшого створення. Навіть оминаючи потребу використання надбань старої музичної культури (зокрема української: опери Лисенка), ми не можемо не вказати на факт згуртування цими театрами кадру кваліфікованих артистичних сил, нових кадрів артистів, дирігентів, режисерів й ін., а також формальні досягнення оперних театрів, де-які постановки яких є новим словом в оперному мистецтві.

До того ж наші оперні театри разом із Державним Концертовим Бюром переводять збирання видатних артистичних сил Західньої України, роскиданих закордоном; в наших оперних театрах уже другий рік працює видатний співець Михайло Голинський, нині почав працю талановитий дирігент-піяніст Антін Рудницький, в найближчих концертах Д. К. Б. мають виступати—відома піяністка Любка Колесса, композитор-дирігент Ст. Людкевич, композитор-піяніст Барвинський та відомий віолончеліст Бережницький. Існування українських радянських оперних театрів викликало піднесення творчої енергії галицьких композиторів, що прагнуть працювати над створенням оригінальних українських опер.

Одночасно існування оперних театрів дало базу для існування симфонічних оркестрів, камерних ансамблів та окремих виконавців, попит яких на музичну продукцію спричинився до створення оригінальної української симфонічної та камерної музики.

В справі стимулювання музичної творчости і розвиткові музично-виховавчої та музично-освітньої праці багато важить видавнича справа. На жаль, ця ділянка музичного будівництва може найменше має досягнень.

Як-що ми порівняємо підсумки книжкової продукції видавництва України за час від 1923 року і до 3-го кварталу біжучого року з підсумками продукції нотної, то ми побачи-

Українська наука на 10-ті роковини Жовтня

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ НАУК.

Українська Академія Наук після Всесоюзної Академії Наук, репрезентує наукову й культурну роботу Союзу рад-республік. З моменту переходу на сталий бюджет, робота УАН невпинно розгортається. Про це може свідчити яскраво зріст її витрат за асигнованнями НКО: у 1923 р.—36.840 крб. 63 коп., в них на наукові потреби—2.952 крб., на зарплатню—24.575 крб.; у 1924 р.—67.768 крб. З них на наук. операц.—3.950 крб. і на зарплатню—63.685 крб. 98 коп.; у 1925-26 р.—387.223 крб., з них на ріжні науково-операційні потреби—36.000 крб. (на видавництво—140.050, в тому числі і на видання термінологічних словників), на зарплатню—172.003 крб.; у 1926-27 р.—616.429 крб., з них 213.350 крб. на зарплатню, 108.000 на наукову частину і 24.000 на видавництво. Нарешті на 1927-28 р.—бюджет УАН зростає до 741.725 крб., з яких тільки 283.200 крб. ідуть на зарплатню, а на наукову частину—150.000 крб., на видавництво—241.000 (в тому числі 140.000 крб на термінологічні словники), на наукові командировки та експедиції—14.000 крб.

Робота УАН настільки поширилася, що зараз для неї добудовано новий будинок—один з найбільших у Київі. Історично-філологічний відділ УАН переводить значну роботу по складанню українських словників—живої мови та 34 термінологічних, за дорученням уряду (Комісія для складання словника живої мови, інститут української наукової мови, комісія історичного словника укр. мови) по вивченню української етнографії і фольклору (комісія етнографічна, що має орган «Етногр. Вісник»—вийшло 3 №), по виданню пам'яток новітнього українського письменства (постійна комісія), по дослідам над громадськими течіями на Україні (пост. комісія), по складенню біографічного словника діячів України (пост. коміс.), по вивченню історії українського народу історична секція катедри, культурно-історична комісія, комісія історичної пісенности, археографічна комісія і чотири комісії пораййонного розроблення історії України—всі під керовництвом ак. М. С. Грушевського розгорнули надзвичайно інтенсивну роботу, про що яскраво свідчить науковий журнал «Україна», який видається вже четвертий рік, збірники «Примітивне громадянство та його пережування на Україні», «Корпус народніх українських дум», збірники «Київ та його околиці», «Чернигів та північне Лівобережжя», «Науковий збірник» № 1, 2—3, «Археографічний збірник» і т. д.

У складі фізично-математичного відділу працює низка установ: катедри чистої математики, прикладної математики, математичної фізики, хемії, хемічної технології, геофізики, біології, с.-г. рослин, ботаніки, експериментальної зоології, акліматизації, народнього здоров'я. Комісія вищої математики, інститут технічної математики, геологічний музей, ботанічний кабінет, зоологічний музей, біологічний інститут, Дніпрянська біологічна станція і інш. мають свої видання.

Соціяльно-економічний відділ має такі наукові заклади:—Демографічний Інститут, комісію для вивчування звичаєвого права України, комісію для вивчування історії західньо-руського та українського права, низку семінарів.

Отже розгалужена й ріжноманітна наукова діяльність відділів і установ УАН—досліди, доповіді, наукові командирування, наукове видавництво—що час од часу поширюються свідчать за те, що наукова думка на Україні набула вищих, досі небувалих, форм. Вона покладе міцні підвалини індустріяльному й культурному підйому радянської України.

НАУКОВО ДОСЛІДЧІ КАТЕДРИ.

Науково-дослідчі катедри працюють здебільшого при ВУЗ'ах (91), але незалежно від них. У 1927 р. нараховувалося в них 627 наукових робітників та 797 аспірантів, що складає майже половину всього наукового активу України (3025 наук. робітн.). Особливу увагу звернено на розвиток індустріяльно-технічних і прикладних наук, про що свідчить росподіл кількости катедр по галузях: індустрі-Вісник»—третій рік видання)—сільсько-госпояльно-технічних, 25 (орган «Науково-технічн. дарських—9, біологічних—5, фізико-математичних—8, медичних—16 (орган «Медичний Архів», вийшло 2 томи, «Медичні Вісти», хемічних—7, ветеринарних—3, педагогічних—2, соціяльно-економічних—16. У 1927-28 р. випуск підготованих аспірантів досягатиме числа—186 висококваліфікованих спеціялістів, що викладатимуть у ВУЗ'ах та працюватимуть в державних установах і господарських підприємствах України.

НАУКОВО-ДОСЛІДЧІ ІНСТИТУТИ.

З 10 науково-дослідчих інститутів жодного не було до революції,—більшість же їх повстала за останні роки. Чільне місце належить серед них **Українському Інститутові Марксизму** (119 аспірантів, Харків), що є науковим осередком марксистської думки і науковою установою для підготовки української червоної професури. Український Інститут Марксизму складається з відділів: 1) економічного, 2) історичного, 3) філософсько-соціологічного. Окрім того, є катедра марксизму і ленінізму при УАН. Наукові праці цього інституту друкуються в періодичному органі його «Прапор марксизму» (вийшов № 1) Український біохемічний інститут (Харків), який був відкритий 1-X 25 р. в порядку поширення відповідної науково-дослідчої катедри, зосередив свої дослідження навколо трьох основних тем: 1) біохемія авітаміноза, 2) біохемія ендокритних залоз, 3) біохемія головного мозку. Праці цього інституту вже відомі поза межами УСРР та СРСР.

Український анатомо-паталогічний інститут (Харків), що також був реорганізований з науково-дослідчої катедри в 1925 р. розроблює низку питань патологічної морфології (додаткові органи у людини, патологія органів і т. ін.), провадячи наукову консультацію для лікарів та ставлючи метою боротися з соціяльними та професійними захоруваннями, з передчасним зношенням організму. Інститут збирає оперативний та труповий матеріял для вивчення та допомагає розвиткові Укр. т-ва патологів. Заслуговує уваги участь інституту у Всесоюзному з'їзді патологів, що відбувся в Київі в вересні 1927 р.

Український інститут книгознавства (Київ), що перетворився у 1922 р. з правобережної філії Укр. книжкової палати, своїми дослідженнями в галузі бібліології та своїми виданнями відомий й по за межами СРСР. УНІК видає п'ятий рік періодичний орган «Бібліологічні Вісти» (виходить поквартально), а також окремі книжки, з яких треба особливо відзначити «Труди» т. I. 1926 р. («Історія української книжки XVI—XVIII в.»).

Укр. Інститут педагогіки та рефлексології (Харків), що організовано в 1926 р. з науково-дослідчої катедри, підготовлює наукових

мо, що: по-перше, в той час як книжкова продукція за цей час рівняється 14.582 назвам, нотна продукція, звичайно, не фокстротно-циганська, а художня, рівняється ледве 200—250 назвам; по-друге, коли книжкова продукція уже 1925-26 господарського року перевищила книжкову продукцію передвоєнних років, то продукція нотна ще далека від передвоєнної норми.

Це явище стане цілком ясне для нас, коли ми візьмемо до уваги, що з понад 30 українських видавництв, немає жодного спеціяльно нотовидавництва (спеціяльно письменницьких видавництв є 5). Музичну літературу (ноти, книжки) у нас видають два видавництва—ДВУ та Книгоспілка, що мають музсектори, і нещодавно почало потроху видавати Київське Музичне Підприємство (КМП). Такий незначний, відповідно до потерб споживача, розмір нотної продукції ставить зазначені видавництва перед необхідністю в першу чергу задовольнити масового споживача виданням хорової, пісенної та дитячої музлітератури, і потроху—кваліфікованих співаків (романси) та музик (ф.-п. твори). Твори симфонічні, опери не видається зовсім, так само, як і музлітературу для ріжного роду оркестрів, кобзи, то-що. З камерної музики якимсь чудом видано I твір (струн. квартет В. Костенка).

Таким чином при відносному збільшенні музично-видавничої продукції ми повинні констатувати її відсталість від музичної продукції. Виправити ці хиби музичного видавництва є наше чергове завдання.

В царині музичної преси так само досягнення наші порівнююче незначні. З загальної кількости журналів (108), що їх видається зараз на Україні, музичний журнал є тільки один—орган Муз. Т-ва ім. Леонтовича «Музика» (порівняйте: літературно-художніх журналів є 9). Через брак коштів цей журнал минулого року не виходив зовсім, а цього року виходить раз на два місяці. Ясно, що при таких умовах, він відстає від життя і не може задовольнити потребу в музичній пресі, що примушує музробітників шукати притулку по інших журналах (Червоний Шлях», «Життя й революція», «Нове мистецтво», додаток до «Вістей»—«Культура і Побут» й ін.). В наслідок цього читач, не маючи змоги передплачувати може й одного журналу, позбавлений можливости стежити за музичною пресою, що значно ускладняє справу організації музичних сил. Крім того наявність одного журналу не дає змоги росподілити літературний матеріял і покладає на цей журнал, до того ж і невеликий (на 3—4 аркуші), тяжке завдання обслужити всі категорії музробітників, від кваліфікованого музики до хориста селянського хору, а брак муз-наукових видань примушує віддавати частину журналу ще й справам музичної науки.

При всьому цьому журнал «Музика» є безперечно наше досягнення і роля його в організації музичного життя—сила величезна.

Він згуртував навколо себе композиторські й музично наукові сили, організував і виховав нові кадри музлітераторів, критиків та музкорів, дав велику й доконче потрібну літературу в справах музично-політосвітньої роботи в масах й ін. й ін.

В галузі музично-професійної освіти слід відзначити велике зрушення що до скерування її в напрямку розвитку громадскости музробітників. На чільному місці серед музпрофосвітніх закладів стоїть "Київський Муз.-Драм. інститут ім. Лисенка, що скупчив у себе добрі педагогічні сили і виковав значні кадри цінних музробітників—композиторів, шкільних музробітників, профосвітробітників й ін. Чималі досягнення є і в Харківського Муз.-Драм. Ін-ту, особливо що-до виховання композиторського молодняка.

Переходячи до оцінки стану музичної науки мусимо констатувати наявність безперечно цінних музично-наукових сил, серед яких є видатні імена більш ніж українського маштабу (Кл. Квітка). Проте цілком організувати музичну науку ми ще не мали змоги і 10-ті роковини Жовтня мусять бути поворотним моментом в цій справі. Росквіт музичної культури, численні проблеми її будівництва, надзвичайно інтересний новий етнографічний матеріял, що виник у звязку з соціяльно-економічними змінами,—все це уперто вимагає науково-дослідної праці і тому справа організації Музично-Наукового Інституту вже на часі.

Нам залишається в коротких словах змалювати стан і ролю музично-громадських організацій в створенні нашої музичної культури.

Оминаючи місцевого масштабу й інтимного характеру діяльність харківського «Т-ва прихильників вокальної й інструментальної музики» та «Т-ва муз. педагогів» і відзначивши десять корисну роботу Одеського Філармонічного Т-ва, мусимо зупинитися на великої ваги праці єдиної у нас музично-громадської організації всеукраїнського масштабу—Муз Т-ва ім. Леонтовича.

Одсилаючи читача для більш докладного, ніж можемо тут дати, ознайомлення з діяльністю Муз. Т-ва ім. Леонтовича до № 4 орга-

робітників в цій галузі та досліджує питання педагогіки в звязку з рефлексологією в марксистському освітленні. Орган його «Український вісник експериментальної педагогіки та рефлексології» видається вже третій рік (вийшло 4 випуски).

Укр. Інститут водного господарства (Київ), що існує з 1925 р. (раніш була тільки катедра), у своїх шости відділах—1) гідрології, 2) водяних шляхів, 3) водяної енергії, 4) гідрогеології та підземних вод, 5) меліорації, 6) гідробіології—вивчає підземні й наповерхні води України й умови доцільного їх використання для піднесення продуктивности сільського господарства й промисловости.

Укр. Інститут цукрової промисловости (Київ), перетворений в 1925 р. з відповідної н. д. катедри, вивчає теоретичні й практичні питання цукрової промисловости,—сировини, техніки та економіки виробництва, а також підготовлює дослідників та викладачів для вузів по цій спеціяльності. Орган цього інституту «Научные записки госуд. экспериментального института сахарной промышленности» (вийшло 4 томи) на жаль досі не українізовано.

Знаходяться в організаційному періоді, переводячи однак вже дослідчу роботу такі інститути: ім. Шевченка (Харків), що ставить своїм завданням зосередити всі матеріяли про Шевченка та взагалі досліджувати українську літературу XIX—XX стол., Укр. Фізичний інститут (Одеса), Укр. Географічний інститут (Харків), Укр. Геологічний інститут (Київ), Укр. Ботанічний інститут (Київ).

Окремо треба згадати українську книжкову палату, що переводить державну бібліографію УССР, книжкову статистику та розподіл обов'язкових примірників українського друку. Орган її «Літопис укр. друку».

БОТАНІЧНІ САДИ.

Від старих університетів залишилося 2 ботанічних сади в Київі і Харкові, які зараз виділено в окремі науково-дослідчі установи. З них перший перевів за останні часи значну роботу з культурами на повітрі, поширив оранжереї і лабораторії, видає періодичний орган («Вістник Київ. бот. саду), другий, користуючися великим гербарієм, переводить дослідження флори України. Новими установами є: Одеський ботсад, що був організований у 1923 р. і Київський акліматизаційний, що провадить роботу в галузі акліматизації ріжних рослин, зокрема лікарських.

ОБСЕРВАТОРІЇ.

Астрономічні обсерваторії, що залишилися від Київського, Харківського та Новоросійського університетів зараз існують, як окремі н.-д. установи. Крім того, вилучено з складу Пулковської обсерваторії та приєднано до сітки українських установ Миколіївську астрономічну обсерваторію (остаточно в 1926 р.). Метеорологічних обсерваторій три: геофізичний відділ Харківської астрономічної обсерваторії, окрема географічна обсерваторія в Одесі та метеорологічна обсерваторія в Київі.

НАУКОВІ БІБЛІОТЕКИ.

Крім бібліотек кол. Харківського університету (350 тис.) і Новоросійського (до 1 міл. томів), що зараз виділені як окремі наукові бібліотеки—Одеську і Харківську—і вже в декілька разів збільшили свою операційну діяльність, порівнюючи з дореволюційними часами, цілком новим явищем, досягненням колосального значіння є національна бібліотека України—т. зв. «Всенародня бібліотека України» при УАН в Київі, що распочала свою діяльність лише з 1918 р. Книжковий фонд її досягає 2 міл. томів. Бібліотека міститься в новому, спеціяльно добудованому будинкові (окрім старих) і провадить значну науково-дослідчу й бібліографічну роботу (див. її видання «Бібліотечний збірник» ч. 1, 2, 3). Її Винницька філія розгорнула зразкову краєзнавчу роботу. Нарешті утворення в 1926 р. бібліографічної комісії при УВК, що базуючись на ВБУ і гуртуючи навколо себе всі бібліографічні сили України, має завданням скласти український бібліографічний репертуар і взагалі координувати науково-бібліографічну роботу на Україні.

МУЗЕЇ.

На 1927 р. ми мали 18 державних музеїв та 54 окружних та місцевих. Великим досягненням органічно звязаним з позитивними наслідками революції, є реорганізація колишньої Київо-Печерської лаври на Всеукраїнський музейний городок з передачею у відання Укрнауки всієї території кол. лаври. Там зараз не тільки зберігаються мистецькі та історичні пам'ятки цієї 900 річної монашеської організації, там зараз вже утворено і продовжує зростати низка нових установ—музей українського письма й друку з надзвичайними колекціями стародруків, ксилогравюр і т. інш., музей української культури, що обніматиме найкращі зразки укр. будівництва від старокнязівської доби до сучасної української хати, український нумізматичний музей, український театральний музей, музей українського портрету, музей шиття й тканини, музей культів, збірка «Українка» Потоцького і т. д. Київський музей мистецтв—цілком новий музей західньо-европейського мистецтва (збірка Ханенків). Також зовсім новою інституцією є **Одеський художній музей** з збірками західньо-европейського й російського малярства. За минуле десятиріччя надзвичайно виросли великі краєві музеї, як Чернигівський, Полтавський, Волинський (у Житомирі).

Значно поповнився новими придбаннями Всеукраїнський Історичний Музей ім. Шевченка (у Київі) і Дніпропетровський Краєвий музей. Цілком новим закладом є Харківський музей українського мистецтва. Невпинно ростуть й переводять дослідну роботу—Харківський археологічний, Одеський історико-археологічний. (найстаріший музей СРСР), Херсонський історико-археологічний, Кам'янецький—Історико-Археологічний і Миколаївський Істор.-Археол. музеї Особливо треба відзначити значіння й роботу Миколаївського музею живої природи з акваріумом і нового Дніпропетровського художнього музею.

З кінця 1926 року, вся музейна справа і всі музеї підпорядковані Укрнауці. Науково-дослідчі праці музеїв друкуються в збірниках «Український Музей» (вийшов № 1).

ОХОРОНА ПАМ'ЯТОК КУЛЬТУРИ Й ПРИРОДИ.

Справа охорони пам'яток культури й природи одержала міцну підтримку в постанові ВУЦВК й РНК УСРР 1926 р. «Про пам'ятки культури й природи». Інспектурою по охороні пам'яток нині взято на облік понад 200 пам'яток. В Київі, Харкові, Одесі, Дніпропетровському, працюють краєві комісії по охороні пам'яток, де-яких округах окружні. Декретовано вже державними заповідниками: кол. «Асканія Нова» (степовий заповідник всесоюзного значіння), могила Т. Г. Шевченка (історико-культур. заповідник), Київо-Печерська Лавра (істор. культур.), Ольвія (теж), Бердичівський Карменіканський манастир. Намічено низку нових пам'ятників перетворити в заповідники, серед яких такі видатні, як Кам'янецька фортеця, будинок, де народився М. В. Гоголь, Чернигівські церкви XI—XII століття, то-що.

НАУКОВІ ЕКСПЕДИЦІЇ ТА КОМАНДИРОВКИ.

Кількість наукових експедицій та відряджень що-року зростає. У 1927 р. відбулися такі експедиції: гідрологічна, грунтознавча, геологічна, ботанічна, гідрологічна, археологічні роскопки в Ольвії, на о. Березані, історико-археологічна експедиція на Запоріжжя, географічна тули ж, експедиція по дослідженню старої української архітектури, експедиція для збирання термінологічних матеріялів, експедиція по дослідженню Трипільської культури. З них слід окремо відзначити довготривалу, що тільки роспочинається, Запорізьку експедицію, яка має завданням дослідити всю ту історичну територію, що буде деформовано й затоплено (Дніпрельстан) та врятувати ті рештки культур, що залишилися там, почанаючи від неоліту та скітів, античних впливів, доби переселення народів і т. д. У 1927 році відряджено наукових командирувань за кордон—246 і в межах СРСР біля кількох сот.

ГРОМАДСЬКА ІНІЦІЯТИВА.

Громадська ініціятива в науковій галузі за останні роки розгорнулася дуже широко. Досить згадати ті наукові організації, що вже існують і здебільшого отримують на свою корисну працю державну допомогу (на видання, оргвидатки), а саме: Харківське Наукове т-во, Українське Наукове Технічне Т-во, Українська Асоціяція Сходознавства, Харківське Т-во Дослідників природи, Луганське, Полтавське, Київське Наукові Т-ва, Українське Т-во ботаніків, Укр. Т-во патологів. Укр. Т-во зоологів, Укр. Т-во фізиків, Харківське й Київське хемічні Т-ва, Українське математичне Т-во, Всеукраїнська Асоціяція Інженерів, Укр. Асоціяція Робітників винахідників, Київське Педагогічне Т-во, укр. Т-во культурного звязку з закордоном, Т-во сприяння розвиткові й поширенню наукової української мови й інш.

ну цього Т-ва —«Музика», наведемо характеристику ролі Т-ва органом Відділу Мистецтва УПО УСРР «Нове Мистецтво» («Н. М.» № 20—27 р. передова «Новий етап в роботі Т-ва ім. Леонтовича»).

«Революція дала широкі перспективи розвиткові мистецтва. Про буяння й творчу енергію свідчить низка громадсько-мистецьких організацій, що до своїх лав збирають молоді талановиті сили, виділені пролетаріятом і революційним селянством...

Без них пролетарська наша держава не в силі була б задовольнити колосальну жату мас до опанування культурними надбаннями.

Одною з таких громадських мистецько-творчих організацій є Всеукр. Музичне Т-во ім. Леонтовича...

За короткий час свого існування організація пережила в своїм розвитку три етапи. Перший етап, що є початком історії Т-ва, це проголошення гасла «Жовтень у музиці». За цей період т-во пробило колосальну роботу що-до виявлення українських творчих музичних сил і втягнення їх до активної роботи в організацію. Гасло «Жовтень у музиці» було активно прийнято широкими масами, що дало можливість успішно провести боротьбу з церковщиною й міщанськими ідеалами в музиці. Другим етапом є проголошення... (1926 р.) гасла втягнення до т-ва всіх музичних сил, що є на території України. І цей етап приходить до завершення,—все, що є живого бадьорого й талановитого на Україні, увійшло до організації, зміцнило її й збагатило на кваліфіковані музичні сили...

Третій етап—на нашу думку буде йти під знаком роботи митця над собою, над поглибленням революційної тематики в своїй творчості та збільшенням кількости самої продукції».

Організувавши музично-творчі й музично-наукові сили в своїх композиторських майстернях та музично-наукових відділах та секціях, вбравши найкращих музробітників-масовиків, звязавшися з понад 1000 низових музичних закладів, Т-во ім. Леонтовича є тим чутливим організмом, що звязує музик-творців із споживачами музичного мистецтва. У нього величезний організаційний досвід та обізнаність у найпекучіших потребах музичного будівництва, і тісний його звязок, державними політосвітніми органами дає змогу останнім регулювати й напрямовувати творення нашої музичної культури.

Закінчуючи огляд, ми з радістю констатуємо, що висунені на нашому музичному фронті будівництва пролетарської музичної культури гасла «Жовтень в музику» та «Музика—масам» успішно переводяться в життя. Розвиток музичної культури іде двома основними напрямками—широкої музроботи серед робітниче-селянських мас і поглибленої праці музик-творців над опануванням технікою й створенням співзвучного нашій добі музичного мистецтва. На всіх ділянках музичного фронту маємо великі досягнення. Покривджені соціяльним та до того ще й національним гнітом і визволені Жовтнем українські робітники й селяни подвійно-прискореним темпом надолужують втрачене. За ці власне не 10, а 5—6 років зроблено те, що нормально робиться десятками років. І як-що нашим сьогоднішнім гаслом є обрахунок надбань за 10 років існування Радянського Союзу, то гаслом нашого «завтра» мусить бути поширення й поглиблення музроботи в пролетарських масах, піднесення кваліфікації всього музичного активу та підвищення якости музичної продукції й усієї музроботи.

ЮРІЙ ТКАЧЕНКО.

Радянське сходознавство за 10 років

Вивчення східних народів, їхнього минулого й сучасного, їхніх культурно-побутових особливостей і соціяльно-політичних умов існування—одне з найбільших і найактуальніших завдань нашого Союзу. Схід—це більша половина всього людства; Схід—це наш сусіда, що з ним ми безпосередньо стикаємося на протязі багатьох тисяч верстов; Схід, нарешті,—це той величезний плацдарм, де йде тепер сутичка між поневоленими колоніяльними та напівколоніяльними народами і їхнім віковічним ворогом—світовим імперіялізмом. Вивчення Сходу завжди лежало і тепер лежить в полі уваги всіх великих імперіялістичних держав... Щоб полекшити собі можливість провадити гнучку колоніяльну політику, треба, звичайно, насамперед засвоїти собі мову, побут і культуру підвладних народів. З цією метою утворюється спеціяльні сходознавчі навчальні установи і ріжні товариства, що мають своїм завданням підготувати кадр кваліфікованих урядовців для керування колоніями. Лише окремі вчені (археологи, історики, лінгвісти та інші) віддаються науковому кабінетному дослідженню Сходу (головним чином, стародавнього «класичного» Сходу). В такому приблизно стані знаходилося сходознавство і в Росії до революції.

Велика Жовтнева революція, що дала величезний імпульс до вивчення сучасного життя східних народів, цілком змінила, як організаційні форми, так і зміст нашого сходознавства. Вивчення Сходу не для того, щоб поневолити його, а також і не для абстрактного наукового інтересу, а, навпаки, для того, щоб установити тісний дружній звязок з його поневоленими народами, для взаємного розуміння і взаємної моральної допомоги в боротьбі з загальним ворогом — світовим імперіялізмом—отакі основні мотиви радянського сходознавства. Радянське сходознавство не може також орієнтуватися на поодиноких кабінетних вчених-спеціялістів, а намагається втягати в свою роботу широкі маси активних робітників, здібних теоретично або практично працювати в ріжних галузях сходознавства.

І тепер, до 10-х роковин існування радянської влади, ми знайомлючись з тим, що було пророблено в галузі радянського сходознавства, сміливо можемо сказати, що ми маємо тут величезні досягнення. Ми маємо вже тепер на території нашого Союзу кілька сходознавчих ВУЗ'ів, де сотні й тисячі студентів протягом 3—4 років всебічно вивчають ріжні країни Сходу (мову, історію, економіку, революційний рух). Багато студентів, що скінчили ці ВУЗ'и, тепер уже практично працюють на Сході—радянському і закордонному—в ріжних відомствах (Наркомзаксправ, НКТорг, НКЮс і т. д.). В Москві й Ленінграді відкрито східні музеї і виставки , що мають ознайомлювати широкі маси з культурою і революційним рухом Сходу. Відкритий у Ленінграді Азіятський музей мистецтва має тепер великі колекції зразків килимного мистецтва ріжних східних країн, колекцій мусульманської кераміки, японських гравюр і т. д. Ми маємо вже низку науково-дослідних інститутів (Яфетичний інститут у Ленінграді, Археологічний інститут у Тифлісі), що розробляють теоретично питання сходознавства.

Широку й інтенсивну роботу провадить Центральне бюро краєзнавства, що існує при Головнауці РСФРР. Поруч наукових експедицій і досліджень, цій організації пощастило зібрати багато цінного матеріялу для вивчення етнографії і культури східних республік, що входять у склад нашого Союзу (Бурят-Монгольської, Якутської, Казакстану, Туркменістану й інш.).

Величезну увагу питанням сходознавства відводить також і Всесоюзна Академія Наук, що в її склад входить багато видатних спеціялістів-сходознавців (ак. Кримський). Академія час од часу влаштовує експедиції, командировки для вивчення Сходу. Слід відзначити тут експедицію 1924 р. по Північній Монголії і Монгольсько-тибетську експедицію (пр. Козлова), що призвели до цінних відкрить. Академія має величезні колекції з культури і літератури східних народів (індійських, мусульманських, кавказьких й інш.).

В центрі ж усього радянського сходознавства стоїть утворена в 1921 р. при ЦВК СРСР за безпосередньою участю і допомогою В. І. Леніна—Всесоюзна Наукова Асоціяція Сходознавства, що навколо неї гуртуються всі старі й молоді сходознавчі сили нашого Союзу. В її ріжних секціях і семінарах всебічно науково обробляється проблеми минулого і сучасного життя Сходу. На численних популярних лекціях і докладах, що їх читають члени Асоціяції в робітничих клубах і зібраннях, перед широкими масами освітлюється ту чи іншу подію з сучасного життя Сходу, головним чином, етапи і процеси національно-визвольних революційних рухів. Нема ні одної більш-менш видатної події життя Сходу, що не знайшла б свого глибокого і всебічного вивчення та освітлення в роботах Асоціяції.

На особливу увагу й інтерес заслуговує видавнича робота Асоціяції. Журнал «Новий Восток», що його видає Асоціяція (випущено вже 18 номерів) завоював уже широку популярність, як у нас, так і за кордоном. Крім «Нового Востока» Асоціяція видала вже цілу бібліотеку популярних книг і брошур з питань революційного руху на Сході. («Схід у боротьбі за незалежність», «Близький Схід і держави», «Хіна», «Перси», «Афганістан», «Єгипет», «Марокко» й інш.).

З ініціятиви Асоціяції відбувся в березні 1926 року в Баку 1-й Тюркологічний з'їзд, де, крім питань теоретичного тюркознавства, поставлено було питання про нову тюркську абетку, що повинна полекшити масам приєднання до своєї національної культури.

В січні 1926 року в Харкові засновано Всеукраїнську Наукову Асоціяцію Сходознавства, що має дві філії—в Київі і в Одесі. Українська Асоціяція, організована приблизно на зразок Всесоюзної, видає журнал «Східний світ» і «Бюлетень». За порівнююче короткий час існування Асоціяції члени її прочитали багато лекцій і докладів на теми ріжних проблем Сходу, як у помешканні Асоціяції, так і в ріжних робітничих та професійних клубах. В травні цього року Асоціяція організували в Харкові з'їзд сходознавців ,де крім українських сходознавців, брали участь і представники з Москви та Криму. З'їзд відограв велику ролю в справі збирання та організації сходознавчих сил України.

Глибоке співчуття, що його сходознавчі організації зустрічають з боку наших вищих урядових органів, а також величезний інтерес, що виявляється до них з боку широких мас населення, дозволяють сподіватися, що сходознавча робота в нашому Союзі і далі розвиватиметься так же успішно, як і до цього часу, і буде могутнім чинником зближення між Радянським Союзом і Сходом.

А. ОЛЕКСАНДРОВ.

Десять років радянської фізкультури

Ще так недавно—10—15 років тому саме слово «фізкультура» було ще зовсім чужим і не усвідомленим не тільки для маси, а й для інтелігентних людей. Розрізнені спортивні гуртки, що нараховували лише до 15.000 чоловіка на Україні і гімнастика підчас перерви в школах показували «піклування» уряду про фізичний розвиток населення. Значну кількість гуртків було організовано з національно-шовіністичними цілями (Сокіл, Макабі й інш.). Революція 1917-го року росхитала ці організації і вони ступнево почали ліквідуватися заміняючись в 1920—21 році масовими організаціями Всеобучу. Але останній не міг закріпити своїх досягнень, поглибити їх і через низку помилок він починає втрачати масу. В 1922-му році для допомоги Всеобучу організуються центральне і окружне бюра «Спартак» при ЦК і окружкомах комсомолу, що об'єднують навколо себе спортивну молодь. «Спартак» провадить спортивно-технічну роботу, заміняючи олімпійські комітети, що існували в період Всеобучу. Але в масах починається тяжіння до більш поглибленої методичної роботи, в середині ріжних відомств (профсоюзи, Наркомос то-що), починає також провадитись робота і щоб об'єднати всю цю роботу і установити єдине керовництво замісць всіх керовничих організацій, що тоді існували, декретом ВУЦВК від 4-XI 1923-го року утворюється Вища Рада Фізкультури і її органи на місцях, єдині провідні центри, що цілком виправдали покладені на них завдання.

З цього моменту починається заглиблення основ радянської фізкультури серед широких мас трудящих.

Питаннями фізкультури починають цікавиться радянські партійні і професійні організації. Уже 13-го липня 1925 року Центральний Комітет Комуністичної Партії міг підвести підсумки діяльности радянської фізкультури і намітив основні віхи її роботи в майбутньому. Ця постанова Центрального Комітету не втратила своєї ваги і в сучасний мент і відповідає на всі основні питання фізкультурного руху в СРСР. Постанова Центрального Комітету говорить: «Фізичну культуру треба розглядати не тільки з погляду фізичного виховання та оздоровлення і як одну з форм культурно-господарського і військового підготування молоди (стрілецький спорт то-що), а і як одну з метод виховання мас (оскільки фізична культура розвиває волю, виробляє культурні звички, настирливість спокій й інші цінні якості) і разом з тим, як засіб міцного єднання широких робітничих і селянських мас навколо тих чи інших партійних, або професійних організацій, що через них робітниче-селянські маси втягуються в громадсько-політичне життя.

Розвиток фізичної культури в СРСР має велике значіння для міжнародного робітничого руху, бо спортивно-гімнастичні звязки трудящих нашого Союзу з робітничими організаціями чужоземних країн ще більше зміцнюють міжнародній робітничий фронт. Фізична культура не повинна обмежуватися самими лише фізичними вправами в вигляді спорту, гімнастики, рухомих ігр то-що, але повинна охоплювати і громадську та особисту гігієну праці і побуту, використання сил природи, правильний режим праці і відпочинку то що.

В цих пунктах дано точне означення радянської фізкультури і її ріжницю від фізкультури буржуазної.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ.

Темп зросту асигнувань на наукові потреби в цілому надзвичайно швидкий:

У 1924-25 р.—918.000 карб.
У 1925-26 р.—1.110.000 карб.
У 1926-27 р.—2.714.000 карб.
У 1927-28 р.—3.832.682 карб.

Головну увагу звертається на підсилення видатків на досліди оперативні потреби наукових установ—це дасть свої ефектні наслідки в недалекому майбутньому. Шо ж до кількости установ то на найближче п'ятиріччя запроектовано збільшити сітку науково-дослідних катедр та інститутів до 120 одиниць, забезпечивши в першу чергу потреби індустріялізації країни, які у 1931 р. вже мають випустити 1544 спеціялістів вищої кваліфікації.

Ці наукові заклади не тільки територіяльно, але й по суті стають українськими. За анкетою кінця 1925 р. з усієї кількости аспірантів володіли українською мовою—63%, з науково-керовничого персонажу—26—33%. Процес українізування, їх невпинно продовжується.

Отже, кажучи словами Народнього Комісара Освіти М. О. Скрипника, «Пролетарська революція, звільнивши науку від матеріяльної й ідейної залежности від буржуазії дає вперше в історії можливість вільного розвитку науки й робить її тим, чим вона повинна бути: знаряддям боротьби з природою, знаряддям визволення трудового людства й перебудови ним суспільства» (Ком. І. XI—1927 р.). Наведені факти найяскравіший доказ цього: тільки революція дала можливість вільного й буйного зросту української науки.

В. ДУБРОВСЬКИЙ.

Не скільки технікою радянська фізкультура відріжняється від буржуазної, скільки змістом роботи.

Буржуазна фізкультура зміцнює здоров'я буржуазії для оборони капіталізму, для боротьби з пролетаріятом, для піддержання і зміцнення експлоататорів.

Радянська фізкультура готує і зміцнює здоровля будівників і оборонців радянської держави. Буржуазна фізкультура це дуже часто рекордсменство буржуазних синків.

Радянська фізкультура ставить собі високі оздоровчі і політичні завдання, являючи собою частину загальної культурно-освітньої роботи.

Охоплення організованих фізкультурників зростало рік у рік і в даний момент ми нараховуємо їх до 700.000 чоловіка. Що до соціяльного складу, то тут ми маємо 61% робітників. Кількість жінок фізкультурниць складає 38% усієї кількости організованих фізкультурників. Найбільше наше досягнення — це заведення фізкультури в шкільний план усіх шкіл, як роботи, що має велике виховальне значіння.

Від «потешних» часів генерала Воєйкова— до фізкультури, як шкільної дисципліни, на базі чого будується виховання молодого покоління—дистанція величезного розміру, що її подолати можна було лише за Радянської Влади.

Завданнями фізкультури в школі є: а) допомога закономірному біологічному розвиткові молодого організму з метою утворення здорового працездатного, біологічно-пристосованого до сучасного соціяльного оточення покоління; б) прищеплення звичок санітарно-гігієнічної поведінки у звязку з всебічним використанням сонця, повітря і води, щоб оздоровити і загартувати організм; в) засвоєння учнями санітарно-гігієнічної грамотности, що дозволяє, як свою так і поведінку інших мотивувати не уявленнями і забобонами, а науковими даними; допомога виховання звичок колективної організованости, вироблення класової солідарности і революційної самосвідомости. Радянська педагогіка цим самим через фізкультуру готує молоде покоління до праці і оборони країни, себ-то допомагає розвязати ті завдання, що їх поставила перед трудящими Жовтнева революція. Фізкультурна робота в радянській школі не обмежується 2—3 годинами на тиждень, а проходить через увесь педагогічний процес ув'язуючись з ним в одне органічне ціле. Навіть більше — завдання фізкультури в радянській школі розвязується через найтісніший звязок фізкультури з дидактичним процесом.

В програмах единої трудової школи ми маємо низку тем, що в процесі проробленпя їх учням дається санітарно-гігієнічна установка поведінки і переводиться санітарно-освітня робота.

Громадсько-корисна робота школи, забезпечуючи моторну активність дітей, дає низку моментів для виховання санітарно-гігієнічної дисциплінованости. Радянська школа в значній мірі відмовляючись од словесної методи і заводячи дослідницьку і трудову методу роботи утворює такий дидактичний процес, що є одночасно і засобом фізкультури, викликає дітей на творчу діяльність насичену моментами моторної активности (всі види екскурсій, дослідницька і трудова діяльність, громадсько-корисна робота і т. д.).

Вважаючи на той тісний звязок фізкультури в іншою педагогічною роботою, що найяскравіше виявляється в роботі школи першого ступеню, провідником фізкультури в школі є педагог, що сполучає в своїй особі всю виховально-освітню роботу: і тільки такий робітник може піклування про фізкультуру зробити щоденним тісно ув'язавши її з усією роботою школи.

В цій галузі на Наркомос покладається величезна відповідальна робота в справі підготування потрібного кадру робітників.

Заведені в шкільний план педагогічних вузів спеціяльні години для фізкультури дозволяють сподіватися, що в найближче п'ятиріччя Наркомос справиться з цим завданням.

В школі 2-го Концентру фізкультура частково являючи собою спеціяльну роботу, другою своєю часткою тісно звязується з проробленням інших дисциплін школи і вимагає контакту викладачів цих дисциплін з викладачем фізкультури.

Підводячи підсумки проробленого в справі постановки фізкультури в нашій школі можна сказати, що ми маємо низку безперечних досягнень: чітке встановлення цілей і завдань фізкультури в школі, відповідно до цього видання конкретних програм і методичних матеріялів для единої школи, піднесення значіння фізкультури, як виховально - освітнього чинника в очах школи і населення, притягнення до цієї роботи провідних органів народньої освіти. Але пророблекої роботи не досить.

В галузі програмно-методичної роботи треба пильно брати на увагу досвід роботи місць за старими програмами і надалі внести відповідні зміни в програми і методичний підручник фізкультури.

Цілком новою галуззю роботи почато̂ї останніми часами і зовсім невідомої до Жовтневої Революції є заглиблення елементів фізкультури в дошкільному періоді.

Могутній розмах фізкультури дошкільників і велика зацікавленість лікарів та педагогів у цій справі дає нам певність того, що й тут фізкультуру буде використано до максимуму для масового оздоровлення дітей молодшого віку.

Велику роботу за останні роки в справі організаціонного охоплення і матеріяльної піддержки пробробки професійні організації.

Сотні нових устаткованих майданчиків, величезні стадіони (наприклад союзу металіст у Харкові не гірший за европейські стадіони), дуже добре устатковані гімнастичні залі (наприклад союзом гірняків при палацах праці в Донбасі), водяні станції (Харківського ОРПС, Київського союзу Залізничників, Дніпропетровського союзу Металіст і т. д.) — все це свідчить про те, що профсоюзи усвідомили органічний звязок з фізкультурою, втягаючи через неї робітників у загальну культурну роботу.

Кожна витрачена копійка на цьому фронті окупляє себе у сто разів.

Ще не досить охоплено членів профсоюзів, ще слабо якісно робота, не завжди на висоті інструкторський склад, кому іноді бракує громадськости ,але бурхливий ріст роботи в цій галузі безперечно в найближчі ж роки виправить ці хиби і посуне фізкультуру велетенськими кроками вперед. Щоб забезпечити сприятливий результат од занять фізкультурою треба підвести під неї наукову базу.

Завданням органів охорони здоровля була постановка лікарської контролі і розвиток широкої сітки лікарсько - антропометражних кабінетів (90 на всій Україні) і корегувальної гімнастики (40).

Гасло «без лікарської контролі — не має радянської фізкультури» легко сприймається широкими верствами трудящих і воно високо підносить авторитет самої фізкультури. З цього погляду ми не тільки далеко посунулися від мирного часу, а й переступили досягнення заходу в цій галузі.

Під загальною лікарською контролею перебуває до 70% фізкультурників. Наше завдання довести цей процент найближчим часом до 100.

Великою галуззю роботи є підготування здорового витревалого молодняка для Червоної Армії. Тому в наших методах роботи серед громадянського населення треба заглибити елементи воснізації. В періоди між зборами фізкультура — один з найреальніших і доступних чинників організації та піддержання звязку змінного складу з кадрами, що відають їхнім бойовим підготуванням.

Спортивні методи встановлення цього звязку (система змагань, зоряні перебіги то-що)— один з найкращих способів вироблення чуття колективізму, товариського єднання і дисципліни, зближення червоноармійців з командним складом і вивчання останнім фізичних та моральних якостей своїх бійців.

Безперечно, що розвязати показане важливе завдання для Червоної Армії неможна без широко розгорнутої фізкультурної роботи на селі.

Що більше заглиблюється фізкультура в селянські маси, то позитивніше це вплине на боєздатність Червоної Армії.

Взаємна залежність між громадянською фізкультурою і постановкою фізкультури в РСЧА цілком очевидна. Без високо, кількісно і якісно розгорнутого фізичного виховання молоди не можна досягти високих результатів в справі фізичного муштрування Червоної Армії.

До 10-х роковин Жовтневої Революції Червона Армія підходить з безперечним великим досягненням у справі фізичного підготування. Червону армію можна сміливо розглядати як масову школу фізкультури.

Сотні тисяч червоноармійців, що демобілізуються що-року з Червоної армії є кращими пропагандистами і організаторами фізкультури в місті і на селі, могутнім стимулом кількісного і якісного росту радянської фізкультури.

Загроза війни, що нависла над Радянським Союзом повинна притягти до справи фізкультури, як важливої передумови для військового підготування населення, ще далеко більшу і серйознішу увагу радянської суспільности. Почесна роля фізичної культури в організації оборони СРСР повинна бути джерелом енергії і творчого ентузіязму для армії робітників—будівників радянської фізичної культури.

Лікар В. БЛЯХ.

Шахи й шашки

За редакцією І. Л. Янушпольського.

№ 42. 12 листопаду 1927 року.

Партія № 22. Французька.

Відіграно 12 жовтня 1927 р. на Всесоюзному турнір чемпіонаті у Москві.

Білі—М. Ботвіннік—Ленінград. Чорні - Н. Павлов—Пьянов—Москва.

	Білі	Чорні		Білі	Чорні
1.	e2—e4	e7—e6	17.	Ф a2 : c4	С c7—b8
2.	d2—d4	d7—d5	18	Т a1—c1	К h6—f7
3.	К b1—c3	С f8—b4	19.	Т f1—d1	a7—a6
4.	e4—e5	f7—f6[1])	20.	К b5—c3	b7—b8
5.	К g1—f3	c7—c5	21.	Ф c4—b3	Кр g8—h8[4])
6.	a2—a3	С b4—a5[2])	22.	d4—d5	e6 : d5
7.	b2—b4	c5 : b4	23.	К c3 : d5	С c8—e6
8.	К c3—b5	b4—b3+	24.	Ф b3—b4	Ф d8—e8
9.	c2—c3	К b8—c6	25.	К d5—c7	С b8 : c7
10.	Ф d1 : b3	С a5—c7	26.	Т c1 : c7	Т a8—d8
11.	С c1—f4!	f6—f7[3])	27.	Т d1—e1	Т d8—d7
12.	С f1—d3	К g8—h6	28.	Т c7 : d7	С e6 : d7
13.	0—0	0—0	29.	e5—e6!	С d7—c6
14.	c3—c4!	К c6—a5	30.	e6 : f7	Ф e8 : f7
15.	Ф b3—a2	d5 : c4	31.	К f3—e5	чорні здалися [5])
16.	С d3 : c4	К a5 : c4			

[1]) Краще і міцніше було-б 4... c7—c5!

[2]) Чорнім слід було зіграти 6... c5 : d4 7. Фd1 : d4 Кb8—c6 8. Сf1—b5 Сc8—d7 9. Сb5 : c6 Сb4 : c3+ 10. Фd4 : c3 Сd7 : c6 11. Сe3 після чого партія рівна.

[3]) Білі загрожували 12. Кb5 : c7 Фd8 : c7 13. e5 : f6!

[4]) Крще 21... Фd8—e8 22. d4 - d5 e6 : d5 23. Кc3 : d5 Сc8—e6, але після 24. Кf3—d4 партія чорних програна.

[5]) Чорні гублять другу фігуру.

Укрголовліт 836/кв. Друкарня „Червоний Друк“